

7º dia: Avaliação dos Diretores e Gestores da Hutukara

Hutukaraha thëpë patamuwi thëpë xaari taaiwihi. Davi presidente anë hwei avaliação thë hapa karoprarema. Iharanë diretor e gestor peã komi hwama, kama pë kiai kuapënaha thë wëamahe. Ai pë pihî hëtëmuwi peã pree hwama kamirihâ thë yai kohipë mahioma kuë ya ya pataaimi, ya thë totihia rema makii thë kohipë mahi yaro ya thë totihiprâni, inaha pë kuma. Pë äha hwarini ai pë pata pruuwi thë thai kôomahe. Pë xoao pihîwi pëäha. Davi Presidente, Mauricio Vice-Presidente, Enio Coordenador de Educação, Dário Coordenador de Saúde. Inaha kure pë xoa kemakii Ivan a patapruu maoma, kuë yaro a praharayoma. Ai tute pë pata prariowi hapënaha pë kutaa. Davi Kopenawa Yanomami Presidente, Mauricio Tomé Rocha, Enio Mayanawa Yanomami 1º Coordenador de Educação, Bernal do Yariri Yanomami 2º Coordenador de Educação, Dário Vitório Yanomami 1º Coordenador de Saúde, Edinho Hokotori Yanomami 2º Coordenador de Saúde, Lúcio Xihori Yanomami 1º Coordenador de Meio Ambiente, Gabriel Oruri Yanomami 2º Coordenador de Meio Ambiente, Mozarildo Yanomami 1º Tesoureiro, Adailton Oinari Yanomami 2º Tesoureiro, Zeca Konori Yanomami 1º Conselho Fiscal, Saldanha Suhiri Yanomami 2º Conselho Fiscal, Trento Separi Yanomami 1º Secretário, Derek Yanomami 2º Secretário, Almeida Yanomami Conselho Fiscal. Hwei thëpë ähaka kii thëpë pata prarioma diretoria thëha. Awei thë ä maprioma kutaoma.

6º dia: Política Pública - Saúde.

Hwei thëä wëapiwi Davi e Dário kipëni thëä wëapuma. Kami yamaki urihipëhamë saúde akuapënaha thëä thamaha witinaha yama thë yai thapë tha? Kami yanomae yamakini FUNASA thë uxiha thë kua pënaha thë kure thëä wawë mai parioma. FUNASA amapruuwi thëä thamaha, Kaiowá akuaiwi thë ä pree wawë mamahe, kama pëni. Remédio yamapë naka taanimi, yutuha yamaki nakamu hikioma yaro, kami yanomae yamakini yama thë yai thapu pihio pënaha yamathë peximai.

Secretaria Especial de Saúde Indígena Yanomami e Ye'kuana

Wanë kami yanomae wamareki yai pairiprâni, kami yamaki urihipë hamë hospitais yamapë yai thapuu pihio, Boa Vista hamë yamaki xiro raakae huu yaro thë totihimi, yamaki haru mao tēhë yamaki xiro huu, waisipë yamaki porepëo tēhë yamaki huimi, kuë hoyamë materiais permanentes wama pë yai thakii, kaho Secretaria Especial de Saúde Indígena thëha wa pata muu yaro.

Ihi tēhë Antônio Alves waa hwama, awei kami yanë yathë thaprii, hoyamë yanomae urihiamë kami yanë Internet ya thaai pihio, kaho wamakihâ napëpë kiaiwi peã huayopë kamapë ihirupëhamë, rádio hamë yanomae wamakia hwai tēhë wamakia hwai yapë kai mao-pehe. Kami yaka kiinë inaha yathë ria thai, kuë yaro hwei yathëä thaprarema, kaho wamakihâ. Inaha kuë yama thë peximaiwi yama thë oniprarema, yama thëria ximaiwi, pata ehamë kama Antônio Alves ehamë.

Textos: Enio Mayanawa Yanomami
Fotos: Dário Vitório Yanomami
Diagramação: Hanna Limulja - ISA

HUTUKARA THËÄ

Hutukara urihi noamatima a wãha

Jornal da Hutukara Associação Yanomami - Número 6 - Dezembro de 2010

IV Assembleia da Hutukara Associação Yanomami - HAY Região do Toototopi hamë IV Assembleia Hutukara Associação Yanomami yama a thaprarema. Dia 1º a 7 de novembro de 2010 thë kuo tēhë. Ihi yama a thai tēhë 1.025 yanomae yamaki kôkamoma.

1º dia Assembleia Geral da HAY a karoprarioma: thë pë praiamayoma.

2º dia: Mudanças Climáticas

Hwei thëä karoprariwi pëäha Davi, Dário e Enio ihi hwei pene thëä wëa mahe mudanças climáticas thëha thë kuapëha. Pëäha maprarini pata thëpëha Marcos Wesley ani thë warirema, pata thëpë xapiriha, winaha yanomae wamaki pihî kuu tha? Wama kika xapirii. Inaha thë warirema thë warii tēhë pata thëpë xapiriowi thëpëä hurayoma, hapënaha kure peã hurayoma, Tooto Yanomami Apiahiki, Luixi Yanomami Piau, Roque Yanomami Piau, Fialho Yanomami Kaxitao, Paulino Yanomami Rasa si. Inaha kure pëäha hurayoma, peã huô tēhë hapënaha pë kuma. Awei kami yanomae yamaki xapirini yama thë tai hikio, yama thë taai yaro.

Kaho napë wamakini wama urihi wariâi, kuë yaro thë urihi yayoai, thë yopiai, maa akei xaarimi, wamotima thëpë rökii, mau upë hweheai, witipii thëha thë yayoai tha? Kaho napë wamakini hutukara wama pariki wakixipëamai xiwaripru yaro, petróleo wama upë iximai xi wari yaro hutukara a pariki xami rayoma. Kami yanomae yamaki xapirini yamathë aumai nokamu mao kunaha yamaki komi xëowi thë kua, yama thë totihai yaro a keimi, kami yanomae yamakika xapirii yamaki yaiha mao kunaha yutu hutumosi këario, komi yamaki mii hikio, yanomae ai yamakixë, kaho napë wamakixë...

Kuë yaro wama thë urihi iximai tirakii, kaho wamakini urihi wa-

3º dia: Educação (SECD-RR)

Apresentação (SECD-RR) theripëã hwama kami yanomae yamaki escola pë hamë thë kuapënahã.

Kami yanomae yamakini yama pë warima, *Curso de Formação de Professores Yanomami* yama thë warima CEFORR theria pataha, R\$ 619.000,00 a kuama kure *curso* a thaimi yaro-he yama thë warima, hapënahã yama thë warima hwei R\$ 619.000, 00 aka kii a titia xooa tha? Wama a waa hikirema tha? Inaha yama thë wama warima, ihi tēhē Edite wãa hurayoma: "Awei hwei *dinheiro* yama a wanimi, yama thë totihaixoã, hwei *ano* aka huimi tēhē *Curso de Formação* yama a thai pihio, wamakixi hari-monoma, kami yamakiha thëxi titihi mahixoa" inaha a kuma. Ai waa kae pree hwama, Alda wãaha kuowi: "Inaha thë kuë yaro kami yamakini *Subsecretaria* yamaã thë thaprai pihio, ihi yama thë thaprarii tēhē ai yanomae wamaki pairikii, kami yamaki kiapëha, wamareki pairipopë, kuë yaro wama thë yairii, *Divisão* thë uxiha yama thëria thaprai, yamakiã huayu hikia, *Governo do Estado de Roraima* anë thë thai pihio, *indígenas* pë kiaiwi" inaha Alda akuma.

Lidia Montanha anë thëã pree wëama kami yanomae yamakiha, kami yanomae ai wamareki yai mayu pihi: "Awei hwei thëka kii tēhē wamaki yai prayorayu, wamaki pairiopë, *Subsecretaria* thëha wamaki yai kohipë pairiopë". Inaha Lidia Montanha anë wamareki noa tharema.

4º dia: Proteção da Terra Indígena Yanomami Contra os Invasores: Garimpeiros, Fazendeiros e Pescadores.

Kami yanomae yamaki urihipëhamë *garimpeiros, pescadores, madeireiros, fazendeiros* yamapënë wari puwi thëãha yamaki noa thayu kōoma, ai yamaki urihipënë thëpë kiai hiklowi yama thëpë ãha wëama, FUNAI pëha. Ajarani hamë *fazendeiro* pë prahama maowih thëãha yamakiã pree hwama, Davi ani thë wawë marema, FUNAI theripëha, witi thëha hwei wamapë prahama hai tapimi tha? Inaha pë noa tharema Papiu, Kayanau hwei porã kae *região* kipëha thë yai wai theri mahi kua, yutuha yamakiã hwama, yama përiha koamanë.

Arokona anë pëãha pree wëama, hapënahã a kuma: "Awei kami yamaki urihipë hamë proropë ahete mahi kua, yutuha thë pë kuo tima, thë mahia hwei thëka kii tēhē". Inaha FUNAI pë noa tharema, Arokona anë.

Frente de Proteção Etnoambiental da Terra Indígena Yanomami e Ye'kuana

Hwei thëã wëaiwih hapënahã pë kutaoma. Dário, Enio, Mauricio, FUNAI theripë ONGs, ISA ai pëxë, hwei thëã wëamahe, thë kuapënahã, kami ai yanomae yamaki, kuo huowi yamakinë yama thëã taimi yaro.

Kuë yaro thëã thamahe, awei hwei *Frente de Proteção* thëka kii kami yanomae yamaki temi piriowi thë kami yanomae yamaki urihipëhamë thërianë rëpuuwih thë. Kuë yaro 6 CTLs yamapë thaprarema, yanomae yamaki urihi pëhamë hwei përia kuo. Urihi wariatima pë hayuai taawi, ai yanopë hamë përia hupë, inaha thëria thaihe.

Kuë yaro Meirelles *Coordenador Geral* akuprarioma, mareasiki thapuu wi. Ihi tēhē pata peã hurayoma, awei kuë yaro kami yanomae yamakihamë *Curso de Formação GPS* wamaã thai, kami yamaki pihi moyamirini yamaki kiai huowi yama thë peximai, kaho napë wamaki tete mahi kiaiimi yaro, kami yamaki xiro tete kua hëkii, inaha kuë yaro kami yamakini *curso* yamaã peximai, komi yamaki kiai pihio yaro, kaho napë wamaki pree xe. Wama thë yai thaprarii, wamaki mii kuu puonomai. Awei hwei pata thëpëã hwaiwi thëã.

Plano de Ação da HAY para 2011, 2012 e 2013

Hwei yama thëãnë wayoyu kooma. 3 raxa kikiha yamakiriã kiai kuapënahã, winaha yama thë thai kuapë tha? Yamaki noa thayoma, yamathë thaprai mao tēhē thë kuproimi yaro. Kuë yaro Hutukara anë thë hapa thai pihio wi thë noaha yamaki noa thayoma. *Luta* akaii hamë yama thë taai, *projetos* pë hapa thaiwi thë kua hwei 3 raxa kihkiha Hutukara anë thëria thai kuapënahã waiha, kuë yaro hwei ihi thë noaha yamaki noa thayoma. Waiha thëria thai kua pënahã thë xari-ma, pata thë pëha. Awei inaha thë thamahe.

5º dia: Apresentação da Prestação de Contas

Hwei thë wëaiwih hapënahã thëpë kutaoma Dário, Mozarildo, Alfredo, Marinaldo e Rogel, inaha kure pënë thëã wëamahe.

Hutukara anë mareasiki thaa kua pënahã, herea pë thapë hamë mareasiki haikiai kuapënahã thëã wawë mamahe, kami *diretores* yamaki mareã yama siki thomumaiwi thë kuaimi, xaari yama thë thai, wamareki thomu himai yaro witi hamë mareã yamasiki thomuriwi siki proke yakëã kura?

Wamathë taprai mao tēhē wamakiã mii hwai puonomai, ai napëpënë wamaki noa thai hetēhë wamaki miranomai. Inaha pë kuma kuë yaro pata thëpë pihi xaariprarioma.